

Sınırların Ötesinde Yaşam **“Türkiye’deki Hava Kalitesi ve Sağlık ile İlgili Politika Notu”**

Tüm canlıların **temiz hava soluma hakkı** vardır.

Fakat hava kalitesi limitleri bilimsel kanıtlara değil, politik tercihlere dayanarak ülkeler arasında değişiklik gösteriyor. Bu limitler, sağlıklı bir yaşam hakkı ile politik tercihler arasında bir çizgi oluşturuyor. Limitlerin ötesinde bir yaşam kabul edilemez. **Hiç tartışmasız, tüm ülkeler en düşük hava kalitesi limitlerini benimsemelidir.**

Türkiye’deki Hava Kalitesi ve Sağlık ile İlgili Özet Bilgiler:

- Her yıl hava kirliliği nedeniyle **30.000 erken ölüm** gerçekleşiyor (1),
- PM 2.5 ile ilgili bir yönetmelik veya sınır değer hala yok, sadece bazı pilot ölçümler yapıyor,
- **PM 10** için 2019 itibariyle geçerli yeni limitler **Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) önerisinin 2 katı**,
- **SO₂** için 2019 itibariyle geçerli yeni limitler **Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) önerisinin 6 katından fazla**,
- 2017 yılında **81 ilden sadece 1’inde** PM 10 seviyesi DSÖ önerisinin altındaydı (2),
- **2017 yılında hava kalitesi şehirlerin %67’sinde ulusal standartlara göre de kötüydü** (3),
- 2017 yılında **3 şehirde PM 10 düzgün olarak ölçülmedi** (2),
- Eylül 2018’de 1 ay boyunca 15.03 milyon insanın yaşadığı İstanbul’un hava kalitesi ölçümleri online olarak www.havaizleme.gov.tr’de yayınlanmadı,
- İşletmede olan 7 kömürlü termik santral, 2020 yılına kadar AB limitlerinin üzerinde salım yapacak,
- Eylül 2018 itibariyle, Türkiye’de 26 kömürlü termik santralden 19.5 GW elektrik üretiliyor ve **38 GW daha kömürlü santral yapılması planlanıyor** (4),
- **Sanayi tesislerinin Çevre Etki Değerlendirme süreçlerinde sağlık etkileri hesaplanmıyor, kümülatif etki değerlendirmesi yapılmıyor** ve hava kirliliği dağılım modellerinin güncel versiyonları kullanılmıyor,

17 sivil toplum kuruluşunun bir araya gelerek oluşturduğu **Temiz Hava Hakkı Platformu**, Türkiye’deki hava kalitesini yönetimini geliştirmek ve hava kirliliğinden kaynaklanan sağlık etkilerini azaltmak için **“10 ÖNERİ”** de bulunuyor:

1 Ölçüm: Hava kirliliği konusunda veri güvenliğinin geliştirilmesi, anlaşılabilir, erişilebilir, gerçek zamanlı kanallar ile verilerin halka sunulması, ölçüm yapılan ama bilgileri paylaşılmayan istasyonların da geriye dönük tüm verilerinin paylaşılması, yeni ölçüm istasyonu yerleri seçilirken modelleme yapılması, seçim kriterlerinin şeffaf şekilde açıklanması ve tüm çalışan istasyonlara uygulanması,

2 Yasalar: PM 10, PM 2.5 ve SO₂ başta olmak üzere tüm kirleticilerinin limitlerin DSÖ’nün limitleri ile uyumlu hale getirilmesi için mevzuat düzenlemesinin tamamlanması ve limitlerin çalışmakta olan sanayi tesisleri için de istinasız olarak uygulanması,

3 PM 2.5: PM_{2,5} konusunda DSÖ’nün limitleri ile uyumlu güvenli limitler konusunda hızla bağlayıcı yasal mevzuat uygulamaya koyulması ve mevcut durumda pilot uygulama olarak ölçümleri yapılan PM_{2,5} ölçümlerinin tüm ülke genelinde yaygınlaştırılması ve halk sağlığı açısından temsiliyeti olan yerlere kurulacak olan ölçüm istasyonlarının verilerinin paylaşılması,

4 Kamuya açık veri: Hava kirliliğinin sağlık etkilerini ve Türkiye’de her ildeki tahmini erken ölüm sayısını ortaya koyabilecek tüm veri kaynaklarının kamuoyuna açıklanması ve akademik çalışmalar için kolaylıkla ulaşılabilir olması,

5 İzin süreçleri: Endüstriyel yatırımların Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) izin süreçlerinde yatırımcılardan hava kirliliğinin kümülatif etkilerinin ve PM 2.5’in kompleks arazi koşullarındaki dağılımının hesaplanabildiği güncel modellemeler kullanılarak mevcut ve planlanan tesisler için kümülatif hava kalitesi modellemesinin talep edilmesi,

6 Sağlık Etkileri: Endüstriyel yatırımların izin süreçlerinde yatırımcılardan istenen “Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu”nun yanı sıra, “Sağlık Etki Değerlendirmesi Raporu”nun hazırlanması, bu yönde bağlayıcı yasal yükümlülükler eklenmesi ve Sağlık Bakanlığı’nın da sanayi tesislerinin izin süreçlerine aktif olarak dahil olması gerekmektedir.

7 Fosil Yakıt Desteklerine Son: Hava kirliliğinin en önemli kaynaklarından kömüre dayalı enerji üretiminin teşvik edilmesine son verilmesi, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından enerji verimliliği politikalarının yürürlüğe konması ve yenilenebilir enerji üretimi konusunda politika oluşturulması,

8 Politika: Hava kirliliği konusunda görevli ve yetkili idarelerin hava kirliliğinden oluşan zararlara karşı hem önleyici hem de tazmin edici tedbirler konusunda bağlayıcı, uygulanabilir politikalar geliştirmesi,

9 Alternatifler: Kentlerde toplu taşıma ve bisikletli ulaşımın teşvik edilmesi, motorlu araç trafiğine kapalı alanlar yaratılması, ormanların korunması ve artırılması, araçlardan kaynaklanan kirletici emisyonları azaltacak yasal değişiklikler yapılması ve evsel ısınma için kömürün yerine alternatif kaynakların yaygınlaştırılması,

10 İşbirliği: Hava kirliliğinin sağlık etkilerinin değerlendirilmesi ve kirliliğin azaltılması ile ilgili politika geliştirilmesinde, özellikle Sağlık Bakanlığı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlıklarının disiplinler arası olarak kendi aralarında ve ayrıca alanda çalışan meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliğine açık çalışmalar yürütmesi,

Temiz Hava Hakkı Platformu

Temiz Hava Hakkı Platformu (THH) doğa koruma ve sağlık alanında çalışan 17 Sivil Toplum Kuruluşu’nun bir araya gelmesiyle 2015 yılında kurulmuştur. Öncelikle işletmede ve inşaat aşamasında olan kömürlü termik santrallerin yarattığı hava kirliliği ve çevre sorunlarına bağlı olarak halk sağlığını, temiz hava ve çevre hakkını savunmak amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

Platform’un bileşenleri: Çevre için Hekimler Derneği, Greenpeace Akdeniz, Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER), İş ve Meslek Hastalıkları Uzmanları Derneği (İMUD), Pratisyen Hekimlik Derneği, Türk Nöroloji Derneği, TEMA Vakfı, Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği (TÜSAD), Sağlık ve Çevre Birliği (HEAL), Türk Tabipleri Birliği (TTB), Türk Toraks Derneği (TTD), Yeşil Barış Hukuk Derneği, Yeşil Düşünce Derneği, Yuva Derneği, 350.org, Avrupa İklim Ağı (CAN Europe), WWF-Türkiye.

Temiz Hava Hakkı Platformu Politika Notu, Kasım 2018

<http://temizhavaplatformu.org/>

temizhavahakki@gmail.com

 temizhavahakki
P L A T F O R M U

- (1) The Lancet Commission on Pollution and Health (2017).
- (2) Türk Toraks Derneği (TTD) Hava Kirliliği Görev Grubu (2018).
- (3) Chamber of Environmental Engineers ÇMO (2018), Hava Kirliliği Raporu 2017.
- (4) Europe Beyond Coal (2018), <https://beyond-coal.eu/data/>